

Evidències documentals de la participació cerverina en el comerç amb Romania a les darreries del segle XIII

Daniel Duran i Duelt

Institució Milà i Fontanals-CSIC, Barcelona

Les recerques menades en el ric arxiu de la Catedral de Barcelona ens han permès retrobar uns documents de gran interès per a la història econòmica cerverina i, també, per a l'aprofundiment en el nostre coneixement del comerç català amb la Mediterrània oriental. Es tracta de tres comandes comercials negociades a Barcelona l'any 1295 entre tres habitants de Cervera i dos berguedans per portar certs productes a Romania. Els documents en qüestió representen l'exemple més antic conegut, al menys que sapiguem, de la participació de cerverins en el comerç amb Romania i creiem, també, en el comerç internacional.

Els contractes en qüestió daten tots tres del 27 de juliol de 1295. Van ser negociats a Barcelona, i van rebre forma pública a l'escrivania de Bernat de Vilarrúbia. En el primer, Ramon de Calvinçano, habitant de Berga, reconeix als germans Nicolau i Berenguer de Vergós, absents en aquest acte, habitants de Cervera, i també al notari Pere de Torre haver rebut en comanda 47 ll. 8 s. i mig de Barcelona de tern implicades en 108 ll. de bri de safrà a pes de Barcelona per endur-se-les en el viatge que es disposa a fer a Romania en la nau de Berenguer de Conques i socis o a qualsevol altre lloc on es dirigeixi l'esmentada embarcació. El dit Ramon es comprometia a invertir els guanys obtinguts de la venda en cera o en allò que cregués convenient, rebent ell el quart del guany, com era usual en aquesta mena de contractes¹. En el segon document, l'esmentat

¹ ACB, Notaris públics de la ciutat, Bernat de Vilarrúbia, ...*capibrevium*..., 1295, març, 26 - 1295, agost, 29, f. 111 v-112 r.

Ramon de Calvinçano reconeix a Francesc de Na Burguesa, fill de Francesc de Na Burguesa de la vila de Cervera, absent en aquest acte, i a Nicolau de Vergós haver rebut en comanda pel viatge que fa a Romania en la ja esmentada nau, 20 ll. de Barcelona de tern implicades en 50 ll. de bri de safrà bo i net a pes de Cervera. També en aquest cas, la inversió havia de ser com en el contracte anterior². Finalment, en el tercer contracte, Pere de Codines, habitant de Berga, fill del difunt Berenguer de Codines, reconeix a Nicolau de Vergós haver rebut en comanda pel viatge que fa a Romania 11 ll. 2 s. de Barcelona de tern implicades en 20 ll. i 7 unces de bri de safrà a pes de Barcelona i 1 peça de drap blanc de Puigcerdà, tornant-se a repetir les condicions d'inversió anteriors³.

No hi ha dubte que tots tres textos presenten un gran interès per a la història comercial de Cervera. Si, com molt bé indiquen els estudis, tot fa pensar que la capital de la Segarra ja havia esdevingut un centre regional d'intercanvi mercantil al llarg del segle XII, i que al llarg del segle XIII s'anirà articulant tot un règim jurídic i institucional que regularà la celebració de la fira i el mercat locals, sabem ben poc, en canvi, del desenvolupament concret i pràctic de les activitats comercials⁴. Ara, per primera vegada, tenim referències clares a la implicació directa d'habitants de Cervera en activitats comercials. Potser encara és més rellevant el fet que es tracti de la participació en el gran comerç internacional de llarg abast, car demostra el coneixement, o al menys l'interès, d'alguns sectors del comerç cerverí amb l'Orient i, per tant, el grau de maduresa assolit ja en l'àmbit comercial.

Creiem que cal destacar també un altre aspecte de la informació continguda en els tres contractes: l'associació de cerverins i berguedans en aquests negocis. No hi ha dubte que és una mostra clara de la integració de Cervera en espais econòmics molt més amplis que la simple vila i l'espai rural contigu. De fet, sabem que l'activitat comercial a Cervera ja havia estat prou important i havia despertat prou l'atenció dels forasters com perquè el 1275 Jaume I limités els deutes que els cerverins podien contreure amb mercaders forasters⁵. Les

² ACB, Notaris públics de la ciutat, Bernat de Vilarrúbia, ...*capibrevium*..., 1295, març, 26 - 1295, agost, 29, f. 112 r.

³ ACB, Notaris públics de la ciutat, Bernat de Vilarrúbia, ...*capibrevium*..., 1295, març, 26 - 1295, agost, 29, f. 112 r.

⁴ Vegeu Max TURULL I RUBINAT, *Intercanvi comercial, fira i mercat a Cervera entre 1136 i 1392*, Miscel·lània Cerverina, 7 (1991), pàg. 19-39, on es trobaran, a més, les referències bibliogràfiques anteriors sobre aquesta qüestió.

⁵ Max TURULL I RUBINAT, Montserrat GARRABOU I PERES, Josep HERNANDO I DELGADO, Josep M. LLOBET I

relacions contractuals que ara ens interessin demostren que l'articulació d'una xarxa comercial a la Catalunya interior era prou important i més madura del que hem considerat fins ara, car fins i tot es projectava a Barcelona i era anterior a les formes de col·laboració més conegudes del segle XIV entre la vila de Cervera i els mercaders de Berga⁶. El fet que els tres contractes tinguin lloc a Barcelona reforça l'afirmació anterior car, si es van negociar directament a Barcelona, ens indica que el grau de confiança dels cerverins respecte als berguedans era més gran que respecte a qualsevol altre grup que pogués trobar-se a la ciutat Comtal. Això podia ser fruit de relacions molt anteriors en els territoris d'origen⁷. De la mateixa manera, aquella hipòtesi encara es reforçaria més si la relació entre els Calvinçano, Vergós i Na Burguesa hagués estat forjada anteriorment, a Cervera probablement, i el desplaçament a Barcelona s'hagués produït conjuntament⁸.

Econòmicament parlant, encara cal destacar un tercer fet, la menció del safrà com a producte d'exportació. Les tres comandes especifiquen que les inversions dels cerverins estan formades essencialment per aquesta espècia, la producció de la qual ens és ben coneguda durant els segles XIV i XV⁹. Ara creiem poder afirmar, però, que també a les darreries del segle XIII el safrà era ja explotat a l'àrea de Cervera i de forma prou important com per permetre l'exportació, fins i tot, als mercats de la Mediterrània oriental. Tot i que els documents no esmenten específicament l'origen del safrà, l'esment del pes de Cervera en un dels tres contractes sembla reforçar la idea que es tractava de safrà cerverí o, al menys, negociat a la dita vila.

Finalment, voldríem fer una remarca més sobre la importància dels tres documents que editarem a continuació i que va més enllà de l'àmbit estrictament cerverí. Aquests contractes són una clara mostra de l'impacte que el comerç de llarg abast havia tingut ja al segle XIII en un àmbit que supera l'àrea de la

PORTIELLA, *Llibre de Privilegis de Cervera (1182-1456)*, Barcelona, 1991, pàg. 48-49 (núm. 15).

⁶ Vegeu Max TURULL I RUBINAT, *Intercanvi comercial, fira...*, pàg. 31, 34, 36.

⁷ Els altres contractes relatius a aquest viatge són fets entre gent de Berga o gent de Barcelona.

⁸ L'afirmació d'hipotètics contactes entre cerverins i berguedans a Cervera ens sembla que no és el cas invers, que els contactes haguessin tingut lloc a Berga, car la proximitat i les facilitats de comunicació de la capital de la Segarra respecte a Barcelona eren més grans. A més, durant el segle XIV la documentació sembla demostrar que el flux comercial normal solia ser aquest.

⁹ Max TURULL I RUBINAT, *Agricultura i ramaderia a Cervera als segles XIII i XIV*, Miscel·lània Cerverina, 8 (1992), pàg. 81-86; Pere VERDÉS I PUJAN, *Una espècia autòctona: el comerç del safrà a Catalunya durant el segle XV*, Anuario de Estudios Medievales, 31/2 (2001), pàg. 757-785.

ciutat Comtal, centralitzadora principal, a través del seu port, d'aquest flux comercial en l'àrea catalana. Fins ara només havíem pogut intuir l'atracció que de bell antuvi havien tingut els mercats orientals per als inversors de la Catalunya interior. Vic ens havia proporcionat l'únic exemple conegut. Ja a la dècada dels anys trenta del segle XIII s'havia documentat la participació vigatana en el comerç amb Sant Joan d'Acre. El 16 de març de 1231, Berenguer Fi de Vic havia fet procurador seu a Pere Ferrer, de la mateixa vila, per recuperar sis sacs de cotó, dues esportes de regalèssia i dos feixos de comí que Berenguer havia fet carregar a la ciutat d'Acre en la nau de Serubert Porre¹⁰. Sembla clar que aquesta participació vigatana no havia estat un fet puntual, ans al contrari, car el 3 d'agost de 1236 Pere Espanyol de Vic atorgà poders a Bernat de Borja i a Bernat de Vic per reclamar els diners i altres coses del seu fill Berenguer, mort, que havien anat a parar a mans de Bernat d'Olost o d'altres persones a Acre o en aquelles parts, i aquell mateix dia, en un altre document, l'esmentat Pere Espanyol reconeixia haver estat pagat pel dit Bernat d'Olost pels 140 besants i les altres coses i diners del difunt Berenguer¹¹. Aquests tres contractes, els més antics conservats de tot Catalunya que fan referència a l'Orient, semblaven demostrar l'atractiu que havia despertat el comerç amb Orient al primer del segle XIII i el grau de maduresa al qual havia arribat, suficient per atraure una vila d'interior catalana. Ara, l'exemple de les tres comandes per un viatge a Romania demostra que seixanta anys més tard aquest interès no s'havia apaivagat ni molt menys, i que s'havia estès molt més enllà, reforçant la idea, a més, que en aquest temps el comerç català amb la Mediterrània oriental havia aconseguit un desenvolupament i maduresa més important del que sovint hem sospitat.

¹⁰ Rafel GINEBRA I MOLINS, *El manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*, Volum I, Barcelona 1998 (*Acta Notariorum Cataloniae*, 6), pàg. 246 (doc. 526)

¹¹ Arcadi GARCÍA, *Els Espanyol, una família burgesa vigatana del segle XIII*, AUSA, núm. LXIV i LXV (1968-1970), pàg. 172-173, 181-182.

DOCUMENTS

1

27 de juliol de 1295, Barcelona.

Ramon de Calvinçano, habitant de Berga, reconeix a Nicolau de Vergós i a Berenguer de Vergós, absent en aquest acte, germans habitants de Cervera, i al notari Pere de Torre haver rebut en comanda 47 ll. 8 s. i mig de Barcelona de tern implícites en 108 ll. de bri de safrà bo i net a pes de Barcelona pel viatge que fa a Romania en la nau de Berenguer de Conques i socis o a altres parts. Implicar en cera o segons ell vegi.

ACB, Notaris públics de la ciutat, Bernat de Vilarrúbia, ...*capibrevium*..., 1295, març, 26 - 1295, agost, 29, f. 111 v-112 r

Ego Raimundus de Calvinçano de Berga confiteor et recognosco vobis Nicolao de Vergos, presenti, et vobis Berengario de Vergos, fratri eius licet absenti^a, habitatoribus Cervarie, et^b notario infrascripto tanquam publice persone presenti et recipienti hec omnia pro vel et nomine vestro quod recepi a vobis et porto in vostra comanda in presente viatico quod facturum sum ad partes Romanie in navibus Berengarii de Conquis et sociorum vel ad quascumque alias partes etc. quadraginta septem libras et^c octo solidos et medium Barchinone de terno implicitis in centum et octo libras de brinio safrani bono et pulcro ad rectum pondus Barchinone. Unde renunciando, etc., vendere et precium implicare in cera vel aliis implicamentis que mihi melius videbitur te quod ipsa implicamenta, etc. Ad quartum denarium de lucris et ad omnium risicum et fortunam. Et obligo me et bona mea.

Testes Iacobum de Ripaforte, Guillelmus de Sancto Licerio et Guillelmo de Podio.

Clausum et traditum

^a. – Licet absenti : interliniat. ^b. – Be, cancel·lat i a continuació et. ^c. – et, a continuació una cancel·lació il·legible.

2

27 de juliol de 1295, Barcelona.

Ramon de Calvinçano reconeix a Francesc de Na Burguesa, fill de Francesc de Na Burguesa de la vila de Cervera, absent en aquest acte, i a Nicolau de Vergós haver rebut en comanda pel viatge que fa a Romania en la nau de Berenguer de Conques i socis o a altres parts, 20 ll. de Barcelona de tern implícites en 50 ll. de bri de safrà bo i net a

pes de Cervera. Implicar en cera o segons ell vegi.

ACB, Notaris públics de la ciutat, Bernat de Vilarrúbia, ...*capibrevium*..., 1295, març, 26 - 1295, agost, 29, f. 112 r.

Item, in alio instrumento.

Ego dictus Raimundus de Calvinsano confiteor et recognosco vobis Ffrancisco de Na Burguesa, filio Ffrancisci de Na Burguesa de villa Cervarie licet absenti, et Nicolao de Vergos, presenti et recipienti hec instrumentum quod vobis et nomine vestro et notario etiam infrascripto tanquam publice persone recipienti hec omnia pro vobis et nomine vestro cum hec presente instrumento vestro etiam epistule gerena, quod recepi a vobis et porto in vestra comanda in dicto viatico 20 ll. Barchinone de terno inPLICITAS in L libras de brino safrani bono^a et pulcro ad rectum pondus Cervarie. Unde renun- ciando etc., vendere et precium implicare ut supra et cetera. Omnia ut supra.

Testes predicti.

Clausum et traditum.

^a. – ad, cancel·lat i a continuació bono.

3

27 de juliol de 1295, Barcelona.

Pere de Cudines, habitant de Berga, fill del difunt Berenguer de Codines, reconeix a Nicolau de Vergós haver rebut en comanda pel viatge que fa a Romania 11 ll. 2 s. de Barcelona de tern implícites en 20 ll. i 7 unces de bri de safrà bo i «pulcro» a pes de Barcelona i 1 peca de drap blanc de Puigcerdà. Implicar en cera.

ACB, Notaris públics de la ciutat, Bernat de Vilarrúbia, ...*capibrevium*..., 1295, març, 26 - 1295, agost, 29, f. 112 r.

Item in alio instrumento.

Ego Petrus de Cudinis de Berga, filius Berengarii de Cudinis, quondam, confiteor et recognosco vobis Nicolao de Vergos de Villa Cervarie quod porto in vestra coman- da in dicto viatico undecim libras et II solidos Barchinone de terno implicitis in XX libras et septem uncis de brino safrani bono, pulcro et receptibili ad rectum pondus Barchinone et una pecia panni albi de Podiociritaro. Unde renunciando etc., vendere

et precium implicare in cera et quod ipsa^a implicamenta, etc. Ad quartum denarium de lucro et ad noster risicum et fortunam. Et obligo me^b et bona mea.

Testes predicti.

Clausum et traditum.

^a.- ipsum, cancel·lat i a continuació ipsa. ^b. – bon, cancel·lat i a continuació me.